

Tilleggshøring

forslag til endringer i energiloven

(gjennomføring av Europaparlaments- og
rådsdirektiv 2009/72/EF -
tredje elmarkedsdirektiv)

1	Bakgrunn for ny høring	3
2	Direktiv 2009/72/EF (tredje elmarkedsdirektiv)	4
3	Departementets forslag til endringer i energiloven	4
3.1.1	Gjeldende rett	4
3.1.2	Departementets høringsforslag av 17.9.2013	5
3.1.3	Innspill fra høringsinstansene.....	7
3.1.4	Departementets tilleggsforslag	7
4	Økonomiske og administrative konsekvenser	9
5	Merknader til de enkelte bestemmelsene.....	10
	Forslag til lov om endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven).....	12

1 Bakgrunn for ny høring

Som en følge av EUs tredje energimarkedspakke har Olje- og energidepartementet (departementet) vurdert behovet for endringer i energiloven og naturgassloven. Den tredje energimarkedspakken, som ble vedtatt i 2009, viderefører og styrker reguleringen av EUs indre markeder for elektrisk energi og naturgass. Pakken er ikke innlemmet i EØS-avtalen ennå. Den omfatter elmarkedsdirektiv III (direktiv 2009/72/EF), gassmarkedsdirektiv III (direktiv 2009/73/EF), forordning nr. 713/2009 om opprettelsen av et byrå for samarbeid mellom energiregulatorer (ACER), forordning nr. 714/2009 om grensekryssende krafthandel og forordning nr. 715/2009 om betingelser for adgang til gasstransmisjonsnett.

Nærmere omtale av disse rettsaktene og behovet for endringer i energiloven er beskrevet i departementets høringsnotat som ble sendt på alminnelig høring 17.9.2013. I tillegg er forslag til endringer i naturgassloven og naturgassforskriften om det indre markedet for naturgass sendt på høring den 05.12.2014, som en egen sak. Dette høringsnotatet supplerer forslaget som var på høring 17.9.2013. Det er avgrenset til å gjelde gjennomføringen av kravene i elmarkedsdirektivet (2009/72/EF) om effektivt skille mellom transmisjon av elektrisk energi (sentralnettet) og virksomhet knyttet til produksjon og omsetning av elektrisk energi.

Statnett SF eier mesteparten av anleggene i sentralnettet i Norge. Selskapet er et statsforetak som forvaltes av Olje- og energidepartementet. Statens eierinteresser innenfor kraftproduksjon og -omsetning ligger i Statkraft SF, hvor eierskapet forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet. Etter departementets vurdering tilfredsstillende dagens organisering de krav til skille mellom transmisjon og produksjon eller omsetning som følger av direktivet. Samtidig eies i underkant av ti prosent av anlegg i sentralnettet av andre selskaper enn Statnett. Disse anleggene leies inn av Statnett. I høringsnotatet av 17.9.2013 har departementet lagt til grunn at det norske sentralnettet utgjør "transmisjon" i direktivets forstand, mens regional- og distribusjonsnettet utgjør distribusjon. De nye kravene om eiermessig skille for transmisjon av elektrisk energi vil derfor etter departementets vurdering også omfatte anlegg i sentralnettet som eies av andre enn Statnett.

En slik forståelse av virkeområdet for direktivets krav til eiermessig skille synes jevnt over å ha vært lagt til grunn av høringsinstansene. Et flertall av instansene som har gitt innspill til høringsforslaget av september 2013, foretrekker alternativet med Statnett som eneste sentralnettseier. Disse har påpekt at en anvendelse av direktivets muligheter for dagens eiere til å sitte igjen med et rent finansielt eierskap ("ISO"-modellen) og overføring av operatørfunksjoner mv. til en uavhengig nettoperatør ikke er et framtidig alternativ. Flere høringsinstanser har også vist til at krav om salg til Statnett i realiteten må anses som ekspropriasjon, og at det ved tvungen overdragelse må gis "full erstatning" for det reelle økonomiske tapet i samsvar med ekspropriasjonsrettslige prinsipper.

På denne bakgrunn ønsker departementet ytterligere innspill fra høringsinstansene knyttet til gjennomføring av direktivets modell for eiermessig skille, basert på en modell med

Statnett som eneste eier av sentralnettsanlegg. I den forbindelse vil departementet også ta opp spørsmålet om ekspropriasjon og alternative mekanismer for overføring av anlegg i sentralnettet som ikke var drøftet i høringsforslaget av 17.9.2013. Dette er bakgrunnen for det foreliggende supplerende høringsforslaget.

2 Direktiv 2009/72/EF (tredje elmarkedsdirektiv)

Direktivet stiller krav til eiermessig skille mellom transmisjon av elektrisk energi og virksomhet knyttet til produksjon eller omsetning. Dette omtales som modellen for “ownership unbundling”. Kravene er beskrevet i høringsnotatet av 17.9.2013, og departementet viser til dette for nærmere detaljer. Direktivet artikkel 9 til 12 nedfeller materielle krav og prosedyrer som involverer både nasjonale myndigheter og Kommisjonen (for Norges del ESA) som skal sikre at operatøren av transmisjonssystem overholder kravene. I direktivet omtales dette som sertifisering av TSO.

Etter ordlyden i direktivet skal den som eier transmisjonssystem opptre som en TSO. Som hovedregel innebærer dette krav om eiermessig skille etter artikkel 9. Dersom transmisjonssystemet tilhørte et *vertikalt integrert foretak* på tidspunktet for ikrafttredelse av direktivet, som var 3. september 2009, kan medlemsland etter artikkel 9 nr. 8 i stedet for å kreve eierskapsmessig skille åpne for at foretakene følger andre regler som skal sikre uavhengighet for TSO. En mulighet gir artikkel 13 og 14 om organisering etter ISO-modellen (“independent system operator”). Det kreves da at transmisjonssystemet må ha tilhørt et vertikalt integrert selskap pr. 3. september 2009. Modellen innebærer at driften av transmisjonssystemet settes bort til et selvstendig operatørselskap, samt en rekke øvrige krav for at selskapet kan sertifiseres som en ISO. Reguleringsmyndigheten skal overvåke at en ISO opererer tilstrekkelig uavhengig av eierselskapet ved blant annet beslutninger om vedlikehold og investeringer.

3 Departementets forslag til endringer i energiloven

3.1.1 Gjeldende rett

Sentralnettets utstrekning ble fastsatt av Statnett i 1997. Statnetts avgjørelse ble klaget til NVE, og deretter delvis påklaget til OED, som fattet vedtak i 1998. Etter energilovforskriften § 4-4 bokstav g kan NVE i enkeltvedtak avgjøre hvilke anlegg som skal inngå i sentralnettet. Departementet viser for øvrig til redegjørelsen i høringsnotatet av 17.9.2013 kapittel 3.4.1. Sentralnettet består i hovedsak av 300 og 420 kV linjer og anlegg, og i deler av landet 132 kV der dette er høyeste spenningsnivå. Dagens sentralnett er fastsatt på grunnlag av funksjonelle kriterier som innebærer at sentralnettet skal være et landsomfattende og sammenhengende nett og sørge for sentrale utvekslingspunkter i alle regioner. Også den norske delen av utenlandsforbindelser inngår i sentralnettet.

Definisjonene av transmisjon og distribusjon i det tredje elmarkedsdirektivet tilsvarer de som allerede følger av det andre elmarkedsdirektivet. Begrepene transmisjon og transmisjonssystemoperatør (TSO) er definert i henholdsvis artikkel 2 nr. 3 og 4.

Transmission er definert som “*transport of electricity on the extra high-voltage and high voltage interconnected system with a view to its delivery to final customers or to distributors*”. Begrepet er hovedsakelig definert ut fra nettkomponentenes fysiske og funksjonelle egenskaper. Spenningsnivået er et sentralt element i begge definisjonene, men er ikke konkretisert eller fastsatt med tall. For Norges del har departementet lagt til grunn at “transmisjon” i all hovedsak omfatter overføring av kraft på sentralnettsnivå. Regionalnettet anses som distribusjon i direktivets forstand.

3.1.2 Departementets høringsforslag av 17.9.2013

I høringsforslaget av 17.9.2013 har departementet lagt til grunn at Statnetts organisering og eierskap er i samsvar med kravene til eiermessig skille. Det statlige eierskapet i Statnett SF er organisert med departementet som øverste beslutningsorgan. Videre kommer kravene om nøytral og ikke-diskriminerende opptreden for Statnett som systemansvarlig, avregningsansvarlig, omsetningskonsesjonær og anleggskonsesjonær. Dette følger av forskrifter og konsesjoner gitt i medhold av energiloven.

Det må etter direktivet sikres at personer som utnevnes i Statnetts styrende organer i praksis ikke direkte eller indirekte kan utøve rettigheter eller kontroll over Statkraft eller andre foretak som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi (og vise versa). Dette vil ivaretas under utøvelsen av det statlige eierskapet. Så lenge Statnett er den eneste systemansvarlige i Norge, og departementet gjennom foretaksmøtet direkte velger Statnetts styre, vil statsforetaksloven i kombinasjon med for eksempel vedtektsbestemmelser og arbeidskontrakter for Statnetts personell gi et juridisk rammeverk for gjennomføring av kravene om eiermessig og funksjonelt skille.

Kravene om uavhengighet for TSO fra produksjon/omsetning håndheves av nasjonal regulator gjennom en sertifiseringsordning, og etter saksbehandlingsregler som følger av direktivet artikkel 10. Departementet la i høringsforslaget til grunn at hensynet til en sikker gjennomføring av direktivet talte for at kravene til eiermessig skille for Statnetts del ble nedfelt i energiloven. Departementet mente dette ville klargjøre rettstilstanden uten å innebære noen endring av gjeldende rett.

For de øvrige netteierne i sentralnettet, som inngikk i vertikalt integrerte foretak 3. september 2009, la departementet til grunn at direktivet oppstilte begrensede muligheter for videre eierskap. For disse aktørene vurderte departementet *to hovedalternativer* for gjennomføring av kravene til eiere/operatører som aktuelle:

Alternativ 1 (Fullt eiermessig skille):

Et første alternativ er en ren TSO-løsning der modellen for eiermessig skille gjennomføres fullt ut. Statnett er i dag den eneste systemansvarlige i det norske kraftsystemet og forslaget medfører at Statnett sertifiseres som eneste TSO i Norge. Direktivet forutsetter at den som sertifiseres og utpekes til TSO må utøve de oppgaver som følger av direktivet, og som systemansvarlig utfører Statnett de fleste av disse oppgavene i dag. Direktivet forutsetter blant annet at TSO skal ha oppgaver i forbindelse med kapasitetstildeling, flaskehalshåndtering, innkreving av flaskehalsinntekter, balansehandtering, håndtering av

kraftutveksling med tilgrensende transmisjonssystemer m.m. Dette er i tråd med Statnetts systemansvar i dag, slik det er nedfelt i konsesjon for utøvelse av systemansvaret og systemansvarsforskriften. Statnett har også ansvaret for slike oppgaver i nettanlegg det ikke selv eier.

Etter departementets oppfatning er det viktig at systemansvaret utøves på en samfunnsmessig rasjonell måte og med klare ansvarsforhold. Den systemansvarliges ivaretagelse av et effektivt kraftmarked og tilfredsstillende leveringskvalitet bør derfor ikke spres på flere aktører. I praksis synes det krevende om andre enn Statnett skulle utføre oppgaven som tilligger en TSO, eksempelvis innenfor de relativt små områdene hvor andre enn Statnett eier sentralnettsanlegg. Det vil for eksempel være begrensede muligheter for å balansere produksjon og forbruk. En ordning der andre enn Statnett sertifiseres som TSO, ville dessuten medføre at oppgaver som følger av dagens systemansvar overføres til andre. I tillegg innebærer direktivets krav om eiermessig skille at andre eiere ikke kan ha direkte eller indirekte kontroll eller rettigheter i kraftproduksjon eller omsetning.

I høringsnotatet anså departementet det ikke som aktuelt å sertifisere andre aktører enn Statnett som TSO. Samtidig vurderes ikke de vertikalt integrerte selskapene som i dag eier anlegg i sentralnettet å oppfylle kravene om eiermessig skille mv. En ren TSO-løsning ville etter departementets vurdering være i tråd med målsettingen om at hele sentralnettet på sikt bør eies av Statnett. Som systemansvarlig nettselskap i Norge ville Statnett dermed få en styrket kontroll med sentralnettet.

Det ble i høringsforslaget påpekt at ved dette alternativet ville andre sentralnettseiere enn Statnett måtte overdra sine eierandeler til Statnett SF, som den eneste aktuelle kjøper, innenfor en nærmere fastsatt tidsfrist.

Alternativ 2 (ISO-modellen):

Alternativet er at sentralnettseiere som tilhørte et vertikalt integrert selskap 3.9.2009 kunne gis muligheten til å velge mellom enten å selge anleggene til Statnett, eller å videreføre sitt eksisterende eierskap, med nødvendige justeringer, innenfor rammene av direktivets modell for uavhengig systemoperatør (ISO). Det vises til høringsnotatet av 17.9.2013 for nærmere omtale av de vilkår som da ville gjelde. Det ble i høringsforslaget påpekt at de eksisterende sentralnettseierne (unntatt Statnett) etter dette alternativet kunne velge om de ville beholde et i hovedsak finansielt eierskap, eller om de ville overdra anleggene til Statnett etter betingelser tilsvarende alternativ 1.

Departementet anså ikke noen av de øvrige modellene for eierskap til sentralnettet som aktuelle for norske forhold. Høringsinstansene ble derfor bedt om å gi synspunkter på begge alternativer for nasjonal gjennomføring av krav til eier og operatør av transmisjonssystem. Det ble samtidig påpekt at begge alternativene forutsatte at sentralnettsanlegg bare kunne overdras til Statnett, og at Statnett ville måtte kompensere selger for verdien av anlegg som overdras. Departementet la videre til grunn at det burde være en regulatoroppgave å utvikle en metode som kunne brukes for å beregne og fastsette

en salgssum for de aktuelle anleggene. Departementet skisserte i høringsforslaget samtidig noen hovedprinsipper for verdifastsettelsen.

3.1.3 Innspill fra høringsinstansene

Et flertall av instansene som har gitt høringsinnspill foretrekker alternativ 1, og har påpekt at alternativ 2 med finansielt eierskap ikke er interessant. Det er også vist til at alternativ 2 reiser en rekke problemstillinger som krever nærmere avklaring.

Flere høringsinstanser har vist til at krav om salg til Statnett i realiteten må anses som ekspropriasjon, og at det da må gis "full erstatning" for det reelle økonomiske tapet i henhold til Grunnloven § 105. Prinsippene for verdsettelse som er skissert av OED i høringsforslaget ivaretar i følge flere høringsinstanser ikke det reelle tapet ved å selge sentralnettsanlegg. Det vises til at departementet fokuserer for mye på verdi og inntektsstrøm bakover i tid, mens det er det framtidige inntektstapet som er av størst interesse.

Flere høringsinstanser mener det prinsipielt bør legges opp til avtalefrihet og bilaterale forhandlinger mellom Statnett og selgerne av sentralnettanlegg, og subsidiært erstatning i samsvar med ekspropriasjonsrettslige prinsipper. Statnett har påpekt at plikten til å kjøpe og plikten til å selge burde vært presisert i lovforslaget, og har etterlyst en klar ekspropriasjonshjemmel.

3.1.4 Departementets tilleggsforslag

Departementet foreslår å gå videre med en ren TSO-modell. Dette vil innebære noen justeringer i bestemmelsene som har vært på høring. Høringen har synliggjort at netteierens forpliktelser til overføring av anlegg i sentralnettet til den systemansvarlige virksomheten kan innebære en ekspropriasjonslignende situasjon. Dette gjelder særlig dersom ISO-modellen ikke innføres ved siden av hovedmodellen med eiermessig skille. Man vil i så fall lukke mulighetene for at dagens eiere kan beholde det finansielle eierskapet til sentralnettsanleggene, men overføre operatørskap i tråd med direktivets krav om en uavhengig systemoperatør.

Etter gjeldende rett vil det være fullt mulig for partene å komme fram til frivillige løsninger ved salg. Departementet peker også på de muligheter som finnes til å avtale voldgift eller avtaleskjønn, dersom partene vil overlate til tredjepersoner å avgjøre erstatningsspørsmålet. Departementet mener at frivillige overdragelser basert på avtale med Statnett bør være den foretrukne løsningen. Samtidig mener departementet at det bør være regler for myndighetenes inngripen dersom forhandlinger om vilkårene for overdragelse og verdsettelse av anleggene ikke fører frem. Dette omtales nedenfor.

Ved overdragelse av sentralnettsanlegg må Statnett kompensere selger for verdien av anlegg som overdras. Samtidig er både kjøper og selger underlagt økonomisk regulering. I høringsnotatet av 17.9.2013 var det foreslått at regulatoren skulle utvikle en metode for slik verdifastsettelse. Flere av høringsinstansene har spilt inn at utgangspunktet for oppgjøret bør være forhandlinger, alternativt en erstatning basert på

ekspropriasjonsrettslige prinsipper. Det ble også spilt inn at prinsippene som var foreslått var for generelle og ikke ville avspeile den virkelige verdien. I lys av dette ser departementet det ikke lenger som hensiktsmessig at det bør være en regulatoroppgave å utvikle en metode som kan benyttes til å beregne og fastsette en salgssum for anleggene som skal overdras.

I forslaget til ny § 4-8 (eiermessig atskillelse) inntatt i høringsnotatet 17.9.2013 foreslås det derfor følgende endringer:

Den som eier anlegg i sentralnettet skal ~~enten selv~~ oppfylle krav om eiermessig atskillelse. ~~eller overføre operatøransvar til en uavhengig systemoperatør etter § 4-9.~~

Den som har direkte eller indirekte kontroll over virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi, kan ikke eie anlegg i sentralnettet eller ha direkte eller indirekte kontroll over eller rettigheter i virksomhet som eier slike anlegg eller med systemansvar. Den som eier anlegg i sentralnettet eller har direkte eller indirekte kontroll over virksomhet som eier slike anlegg eller med systemansvar, kan ikke direkte eller indirekte ha kontroll over eller rettigheter i virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi.

Den som har kontroll over eller rettigheter i virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi, skal ikke kunne utnevne person i styre, ledende stilling eller med fullmakt til å representere utad virksomhet som eier anlegg i sentralnettet eller med systemansvar.

Person i styre, ledende stilling eller med fullmakt til å representere utad virksomhet som eier anlegg i sentralnettet eller med systemansvar, kan ikke ha tilsvarende funksjon i virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi.

Anlegg i sentralnettet skal ~~kan bare~~ overdras til systemansvarlig virksomhet. ~~Ved overdragelse av sentralnettsanlegg kan departementet eller kompetent reguleringsmyndighet fatte vedtak om beregning av vederlag.~~

Departementet kan fastsette nærmere bestemmelser om eiermessig skille, herunder om frist for gjennomføring.

For å sikre oppfyllelse av direktivet også i situasjoner der partene ikke kommer til enighet, foreslår departementet i tillegg to nye mekanismer: En nemndsløsning som innebærer voldgift og en løsning med ekspropriasjon. **Departementet ber om høringsinstansenes synspunkter på disse.** Dersom begge mekanismene innføres, legges det opp til at mekanismene skal være alternativer til hverandre, og at de ikke skal kunne kombineres. Ekspropriasjon vil da være en mulighet i de tilfellene hvor partene ikke kommer til enighet, og eieren av anlegget ikke krever tvungen voldgift.

Mekanisme I innebærer bruk av voldgift for å avgjøre spørsmålet om økonomisk kompensasjon. En slik behandling vil kunne sikre balanse mellom partene i en forhandlingssituasjon, og vil kunne legge til rette for effektivisering og mer lik praksis ved at ett organ vurderer spørsmålet om økonomisk kompensasjon. Departementet legger til grunn at lederen i et slikt organ skal være fast medlem, mens representantene til vedkommende eier av anlegg i sentralnett og Statnett vil kunne variere fra sak til sak.

Innholdet i mekanisme I fremgår av forslag til *ny § 4-9. (Voldgift for fastsettelse av økonomisk kompensasjon)* nedenfor i høringsnotatet. Voldgiftsløsningen forutsettes benyttet i en tidsavgrenset periode.

Mekanisme II innebærer å innføre en ny bestemmelse om ekspropriasjon. Departementet mener bestemmelsen er av særegen art og i realiteten kun vil være virksom i en begrenset periode. Bestemmelsen bør derfor inntas i energiloven og ikke i oreigningslova som den generelle ekspropriasjonslov. Forslaget gir mulighet for vedtak om tvangsmessig avståelse til fordel for Statnett, og pålegger samtidig Statnett plikter som ekspropriant.

Departementet legger til grunn at Statnett på eget initiativ søker om ekspropriasjon dersom partene ikke blir enige på frivillig grunnlag, eller, dersom mekanisme I også innføres: dersom eieren av anlegg i sentralnett ikke krever voldgift for fastsettelse av økonomisk kompensasjon. Det foreslås også at departementet gis myndighet til å kunne gi samtykke til forhåndstiltredelse før det foreligger rettskraftig skjønn, jf. lov 23. oktober 1959 om oreigning av fast eiendom (oreigningslova). Ekspropriasjonsadgangen foreslås avgrenset til “anlegg i sentralnett” og med eierne av disse som ekspropriat. Innholdet i mekanisme II fremgår av forslag til *Ny § 4-10. (Ekspropriasjon av anlegg i sentralnett)* nedenfor.

Dersom Statnett SF ikke søker om ekspropriasjon på eget initiativ, kan departementet gjennom foretaksmøtet pålegge foretaket å søke, jf. statsforetaksloven § 38.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet legger til grunn at partene i første omgang søker å komme til enighet om vilkårene for overdragelsen, herunder salgssummen. Dersom partene ikke kommer til enighet har departementet foreslått to mekanismer partene kan bruke; voldgift eller ekspropriasjon.

Konsekvenser av forslaget om voldgift

Voldgiftsbehandling sikrer balanse mellom partene i en forhandlingssituasjon, og vil kunne legge til rette for effektivisering og mer lik praksis ved at ett organ vurderer spørsmålet om økonomisk kompensasjon. Departementet legger til grunn at lederen skal være fast medlem, mens representantene for vedkommende eier av anlegg i sentralnett og Statnett vil kunne variere fra sak til sak. Forslaget innebærer at selgende selskap vil måtte dekke utgiftene til sin(e) representant(er) i voldgiftens. Statnett vil måtte dekke utgiftene til lederen og sin(e) valgte representant(er), samt voldgiftens øvrige driftsutgifter. Utgiftene kommer inn i selskapenes kostnadsgrunnlag i inntektsrammereguleringen på vanlig vis.

Departementet ber om høringsinstansenes synspunkter på om voldgiftens bør ha tre eller fem medlemmer.

Konsekvenser av forslaget om ekspropriasjonshjemmel

Statnett pålegges en plikt som ekspropriant, og påføres dermed utgifter til ekspropriasjonsprosessen. Disse utgiftene vil komme inn i Statnetts kostnadsgrunnlag i inntektsrammereguleringen på vanlig vis.

5 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til ny § 4-8 (Eiermessig atskillelse av sentralnett)

I dette høringsnotatet er § 4-8 justert slik at det ikke lenger åpnes for noen ISO-modell, som redegjort for ovenfor. I *første ledd* fastsettes kravet om eiermessig atskillelse for aktører med anlegg i sentralnettet. I *femte ledd* presiseres det at anlegg i sentralnettet skal overdras til systemansvarlig virksomhet.

I *andre til fjerde* ledd gjennomføres kravene i elmarkedsdirektivet artikkel 9 om at eier av transmisjonssystem skal være TSO. I dette ligger det både krav om at eieren skal skille ut annen virksomhet, og at TSO må oppfylle direktivets krav til utførelse av denne funksjonen. Departementet legger til grunn at Statnett SF fortsatt vil være den eneste som innehar funksjonen som TSO i Norge. Nærmere krav til den systemansvarlige, som TSO i direktivets forstand, følger av energiloven § 6-1.

Statnett eier i dag hoveddelen av anleggene som inngår i sentralnettet. Departementet legger til grunn at Statnetts eierskap i prinsippet kan være direkte eller indirekte, gjennom et datterselskap. Dersom sistnevnte organisering skulle være aktuell, kan ikke departementet se at direktivet er til hinder for at et vertikalt integrert kraftselskap kan inneha passive minoritetsandeler. Dette er også i tråd med Kommisjonens tolkningsmeddelelse av 22.1.2010, side 9. En løsning med datterselskaper under Statnett SF kan for eksempel tenkes anvendt for å oppnå en lokal forankring av et prosjekt for kraftoverføring i samarbeid med et lokalt eller regionalt nettselskap.

Til ny § 4-9 (Voldgift for fastsettelse av økonomisk kompensasjon)

Etter *første ledd* kan vedkommende eier av anlegg i sentralnett kreve at spørsmål om økonomisk kompensasjon skal avgjøres ved voldgift. Med "eier" siktes det i lovbestemmelsen til andre eiere i sentralnettet enn systemansvarlig. Voldgiften vil ikke ha kompetanse til å behandle saken dersom vedkommende eier av anlegg i sentralnett ikke ønsker slik behandling. Samtidig foreslås det at Statnett på sin side ikke skal kunne motsette seg voldgift dersom vedkommende eier av anlegg i sentralnett krever det. Kompetansen til voldgiften er begrenset til å fastsette den økonomiske kompensasjonen for overføring av anlegg i sentralnett.

I henhold til *annet ledd* skal voldgiftsnemnda ha tre, alternativt fem medlemmer. Departementet legger til grunn at lederen skal være fast medlem, mens representantene til Statnett og vedkommende eier av anlegg i sentralnett vil kunne variere fra sak til sak. Voldgiftsnemnda skal være partssammensatt for å sikre legitimiteten til dens vurderinger og avgjørelser. Avgjørelsene skal begrunnes og vil være endelige ved at de ikke kan påklages til forvaltningen eller bringes inn for domstolsapparatet for prøvelse.

Det følger av *tredje ledd* at departementet skal ha adgang til å fastsette nærmere regler om voldgiftens organisering og virksomhet, herunder om utpeking av leder og om oppnevning av medlemmer. Departementet legger opp til at lederen utpekes av en nøytral part, for eksempel førstelagmann i en lagmannsrett.

Det følger av *fjerde ledd* hvordan kostnadene skal fordeles mellom partene. Selgende selskap dekker utgiftene til sitt (sine) valgte medlem(mer), mens Statnett dekker utgiftene til lederen og sitt (sine) valgte medlem(mer) og voldgiftsnemndas driftsutgifter forøvrig.

Til ny § 4-10 (Ekspropriasjon av anlegg i sentralnett)

Departementet legger til grunn at Statnett på eget initiativ søker om ekspropriasjon dersom partene ikke blir enige på frivillig grunnlag, og eieren av anlegg i sentralnett heller ikke krever behandling etter ny § 4-9, dersom dette innføres som en mulighet. Formålet er å sikre at nødvendige overdragelser kan gjennomføres dersom frivillige løsninger ikke når fram. Departementet kan gi samtykke til ekspropriasjon, med de rettigheter og forpliktelser det medfører for Statnett som ekspropriant. Det foreslås også at departementet gis myndighet til å gi samtykke til forhåndstiltredelse før det foreligger rettskraftig skjønn, jf. lov 23. oktober 1959 om oreigning av fast eiendom (oreigningslova) § 25. Adgangen til ekspropriasjon vil være begrenset til “anlegg i sentralnett”. Dersom Statnett SF ikke på eget initiativ søker om ekspropriasjon, kan departementet gjennom foretaksmøtet pålegge foretaket å søke, jf. statsforetaksloven § 38.

Forslag

til lov om endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven)

I

I lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) gjøres følgende endringer:

Ny § 4-8. (Eiermessig atskillelse for sentralnett)

Den som eier anlegg i sentralnettet skal oppfylle krav om eiermessig atskillelse.

Den som har direkte eller indirekte kontroll over virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi, kan ikke eie anlegg i sentralnettet eller ha direkte eller indirekte kontroll over eller rettigheter i virksomhet som eier slike anlegg eller med systemansvar. Den som eier anlegg i sentralnettet eller har direkte eller indirekte kontroll over virksomhet som eier slike anlegg eller med systemansvar, kan ikke direkte eller indirekte ha kontroll over eller rettigheter i virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi.

Den som har kontroll over eller rettigheter i virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi, skal ikke kunne utnevne person i styre, ledende stilling eller med fullmakt til å representere utad virksomhet som eier anlegg i sentralnettet eller med systemansvar.

Person i styre, ledende stilling eller med fullmakt til å representere utad virksomhet som eier anlegg i sentralnettet eller med systemansvar, kan ikke ha tilsvarende funksjon i virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi.

Anlegg i sentralnettet skal overdras til systemansvarlig virksomhet.

Departementet kan fastsette nærmere bestemmelser om eiermessig skille, herunder om frist for gjennomføring.

Ny § 4-9. (Voldgift for fastsettelse av økonomisk kompensasjon)

Eier av anlegg i sentralnett og systemansvarlig virksomhet kan kreve at spørsmål om økonomisk kompensasjon for overføring av anleggene avgjøres ved voldgift. Dersom eier av anlegg i sentralnett krever voldgiftsbehandling, kan ikke systemansvarlig virksomhet motsette seg dette.

Voldgiftsnemnda skal ha 3 (5) medlemmer. Dens avgjørelse skal være begrunnet, og kan ikke bringes inn for de alminnelige domstoler for prøvelse eller være gjenstand for klage etter forvaltningsloven.

Departementet kan gi nærmere regler for voldgiftsnemndas organisering og virksomhet, herunder om utpeking av dens leder og om oppnevning av medlemmer.

Eier av anlegg i sentralnettet dekker utgiftene til sin(e) representant(er) i voldgiftsnemnda. Systemansvarlig virksomhet dekker utgiftene til sin(e) representant(er) og til voldgiftsnemndas leder, i tillegg til dens øvrige driftsutgifter.

Ny § 4-10. (Ekspropriasjon av anlegg i sentralnett)

Departementet kan fatte vedtak om ekspropriasjon av anlegg i sentralnett til fordel for systemansvarlig virksomhet. Departementet kan gi samtykke til at ekspropriasjonen settes i verk før det foreligger rettskraftig skjønn, jf. oereigningslova § 25.

II

Loven gjelder fra tidspunkt Kongen bestemmer.